

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการและนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยนำผลของขั้นตอนที่ 1 และ 2 มาใช้เป็นแนวทางในการร่างเป็นรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 5 ปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

จากขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวม สามารถสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถสรุปผลการวิจัยเป็น 2 ตอน คือ 1) สภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 2) การนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีรายละเอียด ดังนี้

5.1.1 สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = .819) รองลงมา ด้านการวัดผลประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = .705) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = .722) ด้านการแนะแนวการศึกษา ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 1.007) ด้านการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = .759) ด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = .808) ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ ($\bar{X} = 3.57$, S.D. = .820) ด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = .817) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = .923) ด้านการนิเทศการศึกษา ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = .841) และด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = .869) ตามลำดับ และด้านที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($\bar{X} = 3.29$, S.D. = .988)

เมื่อพิจารณาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นรายด้าน ปรากฏผลดังนี้

1. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาหลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การนำหลักสูตรไปใช้และบริหารการใช้หลักสูตรตามความเหมาะสม มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = .784) รองลงมาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้อย่างเหมาะสมและวางแผนการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา โดยให้ชุมชนและองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = .778) การนิเทศ ติดตาม และการประเมินผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา รวมทั้งการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = .840) และการจัดทำคู่มือ/แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมแนะแนว ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = .842) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดทำคู่มือการพัฒนา สื่อ การเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียน และการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = .849)

2. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา

เป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .767) รองลงมา การพัฒนาครูให้มีทักษะและสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = .820) การส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = .874) และการนิเทศการเรียนการสอนโดยร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกันตามความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = .916) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดห้องเรียน สถานที่ อุปกรณ์ สื่อ เครื่องมือเครื่องใช้ตามความพร้อมของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = .871)

3. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจัดทำรายงานการวัดผลการเรียนรู้และการออกหลักฐานแสดงผลการจบการศึกษา มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = .858) รองลงมา การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลและดำเนินการวัดผลและประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = .811) การส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = .894) และการส่งเสริมให้ครูสามารถพัฒนาเครื่องมือวัดผลประเมินผลให้ได้มาตรฐานด้วยวิธีการที่หลากหลาย ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = .910) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษา สถานประกอบการ และอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = .902)

4. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้ครูและบุคลากรศึกษาวิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทุกด้าน มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = .890) รองลงมา การศึกษา วิเคราะห์ วิจัย การบริหารจัดการ และการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.48$, S.D. = .840) การประสานความร่วมมือในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และงานวิชาการกับองค์กรอื่น ($\bar{X} = 3.29$, S.D. = 1.008) และการเผยแพร่ผลงานการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และงานวิชาการแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X} = 3.18$, S.D. = 1.051) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดให้มีหน่วยงานเฉพาะในสถานศึกษาทำหน้าที่หลักในการจัดหาทุนการวิจัยและดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($\bar{X} = 3.16$, S.D. = 1.060)

5. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.62$, S.D. = .978) รองลงมา การศึกษา สํารวจ วิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($\bar{x} = 3.45$, S.D. = .887) การจัดการเรียนการสอนโดยการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ($\bar{x} = 3.41$, S.D. = .985) และการวางแผน พัฒนา กำกับ ติดตามการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{x} = 3.32$, S.D. = .966) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดให้มีศูนย์สื่อ นวัตกรรม และศูนย์เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ในสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.23$, S.D. = 1.048)

6. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้ครูได้ใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก สถานศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.70$, S.D. = .873) รองลงมา การสำรวจแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอก สถานศึกษา ($\bar{x} = 3.59$, S.D. = .825) การเผยแพร่แหล่งเรียนรู้แก่ครูในสถานศึกษาอื่นและองค์กรอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียง ($\bar{x} = 3.52$, S.D. = .940) และการจัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน ($\bar{x} = 3.41$, S.D. = .985) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การวางแผน พัฒนา กำกับ ติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{x} = 3.38$, S.D. = .941)

7. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการนิเทศการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.69$, S.D. = .930) รองลงมา การดำเนินการนิเทศการเรียนการสอนงาน วิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาด้วยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม ($\bar{x} = 3.55$, S.D. = .919) การพัฒนาระบบการนิเทศภายในสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.51$, S.D. = .943) และติดตาม ประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการและการเรียน การสอนของสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.42$, S.D. = .996) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การประสานความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้การนิเทศการศึกษา กับสถานศึกษาอื่น ($\bar{x} = 3.34$, S.D. = .980)

8. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการแนะแนวการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การดำเนินการแนะแนวการศึกษาโดยอาศัยความร่วมมือของครูทุกคนในสถานศึกษา มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.86$, S.D. = .922) รองลงมา การติดตามและประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการแนะแนวการศึกษาในสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.74$, S.D. = .822) การจัดระบบการแนะแนวและนำข้อมูลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาเป็นแนวทางในการวางแผนการแนะแนวทางการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.73$, S.D. = .821) และการประเมินผลการแนะแนวและนำไปใช้อย่างเหมาะสม ($\bar{x} = 3.59$, S.D. = .922) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การประสานความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายการแนะแนวกับสถานศึกษาอื่น ($\bar{x} = 3.56$, S.D. = .975)

9. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การกำหนดเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานการศึกษาและกำหนดเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและเป้าหมายความสำเร็จของหน่วยงานต้นสังกัด มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.74$, S.D. = .855) รองลงมา การวางแผนการดำเนินงาน ติดตาม ตรวจสอบการพัฒนาคณาจารย์ตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 3.65$, S.D. = .856) การประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัด สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 3.63$, S.D. = .893) และการประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นในการปรับปรุงและพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา ($\bar{x} = 3.57$, S.D. = .938) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดระบบโครงสร้างองค์กรรองรับการจัดระบบประกันคุณภาพ ($\bar{x} = 3.56$, S.D. = .970)

10. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมให้ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา องค์กรภาครัฐและเอกชน และผู้ประกอบการเข้าร่วมกิจกรรมภายในสถานศึกษาตามโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม ($\bar{x} = 3.79$, S.D. = .912) รองลงมา การส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนตามโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม ($\bar{x} = 3.79$, S.D. = .902) การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมงานวิชาการของสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.59$, S.D. = .951) การศึกษา สสำรวจความต้องการและกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน ($\bar{x} = 3.55$, S.D. = .931) และการจัดกิจกรรมให้ความรู้ทางวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะวิชาชีพและคุณภาพชีวิตแก่ชุมชน ($\bar{x} = 3.49$, S.D. = .942) ตามลำดับ

และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดให้มีหน่วยงานในสถานศึกษาทำหน้าที่หลักในการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน ($\bar{X} = 3.45, S.D. = .927$)

11. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การให้ผู้เรียนเข้าร่วมการแข่งขันทักษะทางวิชาการและเข้าร่วมงานวิชาการในสถานศึกษาอื่นตามโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{X} = 3.82, S.D. = .898$) รองลงมา การนำบุคลากรไปศึกษาดูงานการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาอื่นเพื่อสร้างมุมมองที่ดีในการพัฒนาการศึกษาของตน ($\bar{X} = 3.62, S.D. = .909$) การวางแผนร่วมกับครูในการประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นเพื่อพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.56, S.D. = .910$) และการประสานความร่วมมือและช่วยเหลือการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่นทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ($\bar{X} = 3.50, S.D. = .878$) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อพัฒนางานวิชาการได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 3.49, S.D. = .917$)

12. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การกำหนดนโยบายและวางแผนในการประสานความร่วมมือและสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ($\bar{X} = 3.53, S.D. = .931$) และการสร้างเครือข่ายและประสานความร่วมมือช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ($\bar{X} = 3.53, S.D. = .931$) มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด รองลงมา การติดตามประเมินผลการประสานความร่วมมือและสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ($\bar{X} = 3.52, S.D. = .908$) และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดองค์กรในการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการและสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ($\bar{X} = 3.52, S.D. = .881$)

5.1.2 ปัญหาและแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามขอบข่ายงานวิชาการ จำนวน 12 ด้าน

ปัญหาและแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามขอบข่ายงานวิชาการ จำนวน 12 ด้าน สรุปผลได้ดังนี้

ปัญหา	แนวทาง
1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
1. ผู้บริหารและครูไม่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรอิสลามศึกษา	1. ควรจัดให้มีการอบรมหลักสูตรแก่ผู้บริหารและครูอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง 2. ควรจัดให้มีการอบรมหลักสูตรอิสลามศึกษาแก่ผู้บริหารและครูอย่างต่อเนื่อง 3. ควรมีการประเมินและติดตามอย่างต่อเนื่อง
2. มีการจัดการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา	1. ควรจัดให้มีการอบรมครูศาสนา (อุstadh) เกี่ยวกับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ 2. ควรจัดให้มีแบบเรียนสอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา
3. ขาดผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร	1. ควรจัดให้มีการอบรมบุคลากรที่ดูแลด้านหลักสูตรในโรงเรียนทั้งด้านศาสนาและสามัญ 2. หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดส่งศึกษานิเทศก์ดูแลด้านหลักสูตรและให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด
4. หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนบางกลุ่มสาระยังไม่สอดคล้องกับท้องถิ่นเท่าที่ควร	1. ควรจัดหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่น 2. ควรให้ศึกษานิเทศก์ช่วยกำกับ ดูแล และแนะนำโรงเรียนต้นสังกัด
5. หลักสูตรไม่สอดคล้องกับเวลาเรียน	ควรมีการบริหารโครงสร้างเวลาเรียนทั้งด้านสามัญและศาสนาให้สอดคล้องตามหลักสูตร
6. ชุมชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นยังไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	1. ควรให้ชุมชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2. ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้	2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
1. ครูขาดเทคนิคการสอนที่หลากหลาย	1. จัดอบรมเทคนิคการสอนที่หลากหลายตามธรรมชาติของรายวิชา 2. ควรมีการนิเทศติดตามการสอนของครูอย่างต่อเนื่อง
2. กระบวนการเรียนรู้ไม่มีความหลากหลาย	1. ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน 2. ควรมีการติดตามการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
3. ขาดงบประมาณที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน	1. ควรจัดสรรงบประมาณเฉพาะด้านการจัดการเรียนการสอน 2. ควรให้ความสำคัญในการจัดสรรงบประมาณด้าน

ปัญหา	แนวทาง
4. ครูขาดความรู้ในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	การจัดการเรียนการสอนมาเป็นลำดับแรก ควรมีการจัดอบรมการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21
5. ขาดการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้	ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้มีการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งครูสอนศาสนาและสามัญ
6. จัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องตามแผนการจัดการเรียนรู้	1. ชี้แนะให้มีการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่วางไว้ 2. มีการนิเทศติดตามการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง
7. เวลาการจัดการเรียนการสอนไม่เพียงพอ (ศาสนาและสามัญ)	1. ควรมีการบูรณาการจัดการเรียนการสอนระหว่างกลุ่มสาระสามัญและศาสนา 2. ควรมีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมตามความเหมาะสมนอกเวลาเรียน
3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน	3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
1. ไม่มีคลังเก็บข้อสอบ	1. จัดให้มีคลังเก็บข้อสอบ 2. มีการแยกรายวิชาสามัญและศาสนา 3. มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง
2. การวัดผลประเมินผลไม่ได้เป็นไปตามสภาพจริงของผู้เรียน	1. จัดอบรมการวัดผลประเมินผลให้เป็นไปตามสภาพจริงของผู้เรียน 2. ควรมีการวัดผลประเมินผลที่ครอบคลุมทักษะต่างๆ ของผู้เรียน
3. การวัดผลประเมินผลไม่ส่งผลต่อการสอบวัด O-net	1. ควรจัดอบรมครูเกี่ยวกับเครื่องมือวัดผลและประเมินผลที่ส่งผลต่อผู้เรียนในการสอบวัดผล O-net 2. ควรเป็นแบบทดสอบที่เน้นการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้
4. ขาดการประเมินอย่างต่อเนื่อง	ควรมีการประเมินอย่างต่อเนื่อง
5. ขาดความรู้เรื่องการวัดผลประเมินผล	จัดอบรมความรู้เรื่องการวัดผลประเมินผล
6. ขาดเครื่องมือวัดผล ประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย	จัดอบรมการวัดผลประเมินผลที่หลากหลายและตามสภาพจริง
7. ข้อสอบไม่ได้มาตรฐาน	1. จัดอบรมครูเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผลตามมาตรฐานและตัวชี้วัด 2. ควรผลติข้อสอบที่มุ่งการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และการนำไปใช้
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ปัญหา	แนวทาง
1. ขาดความรู้ด้านกรวิจัยที่ถูกต้อง	1. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านกรวิจัย 2. ควรมีการจัดสัมมนาเผยแพร่ความรู้ด้านวิจัยในชั้นเรียน 3. ส่งเสริมให้มีการแก้ปัญหาด้านกรบริหารงานวิชาการด้วยกระบวนการวิจัย
2. ทำกรวิจัยแล้ว แต่ยังไม่แก้ปัญหามาได้	1. ควรมีการปรับปรุงงานวิจัยและนำมาแก้ปัญหามาให้ตรงจุด 2. พยายามหาจุดบกพร่องในการแก้ปัญหามา
3. ครูผู้สอนขาดทักษะในการทำวิจัยในชั้นเรียน	ควรมีจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียน
4. ขาดบุคลากรที่ให้ความรู้เรื่องกรวิจัย	ควรมีจัดสรรบุคลากรอบรมเรื่องกรวิจัยตามโอกาสต่าง ๆ ที่อำนวย
5. ขาดการทำวิจัยในชั้นเรียน	ควรมีการทำวิจัยในชั้นเรียนในการแก้ปัญหามาการเรียนการสอน
6. งานวิจัยไม่มีความต่อเนื่อง	ควรมีกำหนดเวลาที่แน่นอนในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
7. ทำวิจัยเพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าของผู้บริหาร มิใช่ผู้เรียน	ควรมีส่งเสริมให้มีการทำวิจัยเพื่อพัฒนากรบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ความสามารถของผู้บริหาร ครู และผู้เรียน
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อกรศึกษา	5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อกรศึกษา
1. สื่อการสอนไม่หลากหลาย โดยเฉพาะสื่อการสอนด้านอิสลามศึกษา	1. ควรมีจัดหาสื่อการสอนที่มีความหลากหลาย 2. ควรมีเตรียมงบประมาณสนับสนุนในการจัดซื้อสื่อและผลิตสื่อที่มีความหลากหลาย 3. จัดเตรียมห้องเก็บสื่อที่มีความหลากหลายครอบคลุมทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียน
2. ขาดงบประมาณสนับสนุนในการผลิตสื่อ	1. โรงเรียนควรมีเตรียมงบประมาณเฉพาะในแต่ละปีเพื่อใช้ในการผลิตสื่อที่มีคุณภาพและใช้ได้ยาวนาน 2. รัฐควรมีสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อสื่อและผลิตสื่อที่มีความหลากหลาย
3. ไม่ค่อยมีสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย	รัฐควรมีส่งเสริมและสนับสนุนด้านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัยตามความเหมาะสม
4. บุคลากรส่วนใหญ่ใช้สื่อสำเร็จรูป	ควรมีจัดอบรมเทคนิคการผลิตสื่อที่ทันสมัยและประหยัด

ปัญหา	แนวทาง
5. ครูขาดทักษะการใช้สื่อและผลิตสื่อ	1. จัดอบรมทักษะการใช้สื่อและผลิตสื่อ 2. ควรใช้อุปกรณ์ในการผลิตสื่อที่ประหยัดและคุ้มค่า
6. สื่อไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน	1. ควรเตรียมงบประมาณสนับสนุนในการจัดซื้อสื่อและผลิตสื่อที่มีความหลากหลาย 2. ใช้ห้องใหญ่ เรียนรู้ร่วมกัน
7. สถานที่และวัสดุไม่เพียงพอ	ควรจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อสื่อและเทคโนโลยี
6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้	6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
1. แหล่งการเรียนรู้มีน้อยมาก	1. ควรจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนที่เพียงพอ 2. ควรนำนักเรียนศึกษาแหล่งการเรียนรู้นอกสถานที่
2. โรงเรียนขาดหนังสือใหม่ ๆ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องวิทยาศาสตร์ และห้องเรียนภาษา	โรงเรียน หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานภายนอก ควรมีการสำรวจและให้การช่วยเหลือด้านงบประมาณสนับสนุน
3. งบประมาณไม่เพียงพอ	1. โรงเรียนควรเตรียมงบประมาณเฉพาะในแต่ละปี เพื่อใช้ในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 2. รัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
4. แหล่งการเรียนรู้ไม่หลากหลาย	1. จัดหางบประมาณสนับสนุนในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 2. ควรจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
5. มีแหล่งเรียนรู้แต่ไม่ได้ใช้งาน	1. ส่งเสริมให้ครูได้ใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย 2. มุ่งเน้นการใช้งานอย่างคุ้มค่า
6. ขาดการอบรมเกี่ยวกับความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้	1. ควรจัดอบรมเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ 2. ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการใช้แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
7. ไม่ค่อยมีโอกาสได้ใช้แหล่งการเรียนรู้	1. ควรกำหนดปฏิทินการใช้แหล่งเรียนรู้ที่ชัดเจน 2. ควรให้ความสำคัญกับการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
8. สภาพของแหล่งการเรียนรู้ไม่พร้อมที่จะใช้งาน	ควรมีการดูแลอย่างสม่ำเสมอและพร้อมจะใช้งาน
9. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติถูกละเลย	สำรวจแหล่งการเรียนรู้ธรรมชาติรอบสถานศึกษาและพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้แก่ผู้เรียน
7. การนิเทศการศึกษา	7. การนิเทศการศึกษา
1. ขาดการนิเทศอย่างต่อเนื่อง	1. ควรมีการนิเทศและติดตามอย่างน้อยภาคการศึกษา

ปัญหา	แนวทาง
	ละ 2 ครั้ง
2. ขาดผู้เชี่ยวชาญด้านการนิเทศ	<ol style="list-style-type: none"> 2. ควรมีปฏิทินการนิเทศในแต่ละภาคการศึกษา 1. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับงานนิเทศและจัดให้มีการอบรม 2. ผู้บริหารควรสร้างความตระหนักแก่ครูและบุคลากรในด้านการนิเทศการศึกษา 3. หน่วยงานต้นสังกัดจัดส่งศึกษานิเทศก์เข้าเยี่ยมโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง
3. ขาดการนิเทศอิสลามศึกษา	<ol style="list-style-type: none"> 1. ควรจัดให้มีศึกษานิเทศก์ด้านอิสลามศึกษาโดยเฉพาะ 2. ควรให้ความสำคัญในการนิเทศด้านหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ
4. การนิเทศยังไม่ครอบคลุมทุกระดับ	ควรกำหนดให้มีการนิเทศครอบคลุมทุกระดับชั้นสามัญและศาสนา
5. การนิเทศยังไม่เป็นระบบ	ควรจัดระบบการนิเทศการศึกษาและมีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง
6. ขาดงบประมาณในการนิเทศตลอดปี	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดสรรงบประมาณเฉพาะในด้านการนิเทศการศึกษา 2. ควรขอความช่วยเหลือจากภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนงบประมาณด้านการนิเทศการศึกษาตามความเหมาะสม
7. ขาดบุคลากรด้านการนิเทศ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ควรจัดให้มีศึกษานิเทศก์เข้าเยี่ยมโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง 2. อบรมครูและบุคลากรด้านการนิเทศการศึกษา 3. แต่งตั้งคำสั่งให้ครูและบุคลากรทำหน้าที่ในการนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา	8. การแนะแนวการศึกษา
1. ครูแนะแนวมุ่งงานมากและต้องรับผิดชอบงานอื่นนอกเหนือจากงานแนะแนว	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูแนะแนวควรวางแผนล่วงหน้าเพื่อเตรียมพร้อมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ แก่ผู้เรียน 2. จัดให้มีผู้รับผิดชอบโดยตรงที่ไม่ส่งผลกระทบต่อการสอนหรืออาจจะลดคาบสอน 3. ควรมีบุคลากรที่รับผิดชอบงานแนะแนวโดยตรงจำนวน 1-2 คน
2. ขาดการแนะแนวในการศึกษาต่อต่างประเทศ	1. ควรมีครูแนะแนวโดยตรงด้านการศึกษาต่อใน

ปัญหา	แนวทาง
3. ไม่ครอบคลุมการส่งเสริมความสามารถที่หลากหลาย	ต่างประเทศ 2. ควรจัดให้มีการแนะแนวในการศึกษาต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศตะวันออกกลาง ควรแนะแนวให้ทั่วถึงและครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา อาชีพ และการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น
4. ขาดความต่อเนื่องในการแนะแนว	ควรมีการวางแผนการแนะแนวอย่างต่อเนื่องในระยะสั้นและระยะยาว
5. ขาดข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบัน	ดำเนินการประสานและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ ร่วมหน่วยงานและองค์กรทางการศึกษาอื่น
6. ขาดความรู้เรื่องแนะแนว	1. จัดอบรมเรื่องการแนะแนวการศึกษา 2. ประเมินและติดตามเป็นระยะ ๆ 3. ควรจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับแนะแนวการศึกษา อย่างน้อยปีการศึกษาละ 1-2 ครั้ง
9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา	9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
1. การเปลี่ยนแปลงบุคลากรบ่อย	1. ควรมีแนวทางในการสร้างความมั่นคงแก่บุคลากร ในโรงเรียน 2. ควรกำหนดระยะเวลาการลาออกของบุคลากรให้ชัดเจน 3. สร้างทีมงานให้ทุกคนสามารถปฏิบัติหน้าที่การพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษาแทนกันได้
2. บุคลากรยังไม่เห็นความสำคัญของงานประกัน คิดว่าเป็นภาระมากกว่า	1. ปรับทัศนคติบุคลากรในสถานศึกษาให้เข้าใจและเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา 2. สร้างความตระหนักด้วยการแจ้งข้อดีและข้อดีของการพัฒนางานประกันคุณภาพการศึกษา
3. การประกันคุณภาพไม่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม	ควรปรับมาตรฐานและตัวบ่งชี้ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
4. ไม่ค่อยมีการเก็บหลักฐานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ	สร้างระบบหรือใช้โปรแกรมเพื่อเก็บข้อมูลด้านต่าง ๆ ในสถานศึกษา
5. ขาดระบบประกันคุณภาพการศึกษา	ควรสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบประกันคุณภาพการศึกษา
6. ยังขาดความร่วมมือจากทุกฝ่าย	สร้างความตระหนักและประชาสัมพันธ์ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ประกันคุณภาพการศึกษา
7. บุคลากรขาดความรู้เรื่องประกันคุณภาพการศึกษา	1. อบรมและให้ความรู้เรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา

ปัญหา	แนวทาง
	2. สร้างความตระหนักและให้ความสำคัญด้านการประกันคุณภาพการศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน	10. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน
1. วิธีการยังไม่หลากหลายและไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย	1. สำรวจความต้องการของชุมชนและให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย
2. ชุมชนรอบสถานศึกษาขาดการศึกษา	2. มุ่งเน้นการพบปะและการให้ความรู้แก่ชุมชน
3. ไม่มีการจัดทำโครงการและกิจกรรม	1. ควรส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชนและด้านอาชีพ 2. ควรส่งเสริมความรู้วิชาการศาสนาในหมู่บ้านและชุมชน 3. จัดให้มีการบรรยายธรรมในเช้าวันศุกร์
4. ขาดคณะทำงานในการส่งเสริมงานวิชาการแก่ชุมชน	1. ควรจัดโครงการและกิจกรรม โดยประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบ 2. จัดโครงการส่งเสริมด้านวิชาการอย่างน้อยปีละ 3-4 ครั้ง
5. การจัดนิทรรศการในชุมชนมีน้อย	1. แต่งตั้งคณะทำงานและร่วมแรงร่วมใจในการทำงานเพื่อชุมชน 2. คณะทำงานควรมีผู้แทนของโรงเรียน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
6. การจัดเนื้อหาด้านวิชาการไม่สอดคล้องกับชุมชน	1. ควรจะมีการจัดนิทรรศการในชุมชนรอบสถานศึกษา 2. ควรจัดให้มีนิทรรศการที่มีความหลากหลายทั้งด้านวิชาการ กีฬาและอาชีพ
7. ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือในการรับรู้ข่าวสารที่ทันสมัย	1. สำรวจความต้องการของชุมชน 2. ควรจัดเนื้อหาด้านวิชาการให้สอดคล้องกับชุมชน
8. ขาดการประชาสัมพันธ์	สร้างความเข้าใจแก่ชุมชนให้เลือกรับข้อมูลข่าวสารและกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี ควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความรู้ด้านวิชาการเพิ่มมากขึ้น
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ	11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ
1. ขาดความต่อเนื่องและการติดตาม	1. ควรมีแผนระยะสั้นและระยะยาวในการประสานความร่วมมือ 2. ควรมีการประสานงานและติดตามอย่างต่อเนื่อง
2. ขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานของรัฐ	1. สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการ

ปัญหา	แนวทาง
และเอกชน	<p>ก) บอกรับต่าง ๆ ทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัด</p> <p>2. สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรทางการศึกษาในต่างประเทศ</p> <p>3. จัดการแข่งขันงานวิชาการระดับภูมิภาคและระดับชาติ</p>
3. ยังขาดความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ	<p>1. จัดประชุมหาแนวทางการพัฒนางานวิชาการระหว่างสถานศึกษาและองค์กร</p> <p>2. จัดกิจกรรมกีฬาสัมพันธ์ระหว่างระหว่างสถานศึกษาและองค์กร</p>
4. เวลาและสถานที่ไม่อำนวย	<p>1. ควรประสานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุเคราะห์สถานที่และบริหารเวลาตามความเหมาะสม</p> <p>2. หน่วยงานต้นสังกัดควรให้ความช่วยเหลือในการดูแลและประสานงาน</p>
5. ขาดการประสานงานที่ดี	<p>1. พบปะพูดคุยสนทนาระหว่างโรงเรียน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</p> <p>2. ปรับระบบการประสานงาน</p> <p>3. แต่งตั้งคณะทำงาน</p>
6. ยังไม่ครอบคลุมถึงองค์กร ส่วนใหญ่ระหว่างสถานศึกษาด้วยกัน	ควรจัดให้มีการประสานงานและทำงานร่วมกันครอบคลุมองค์กรอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
1. ขาดความต่อเนื่องและการติดตาม	<p>1. ควรมีแผนระยะสั้นและระยะยาวในการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการ</p> <p>2. ควรมีการประสานงานและติดตามอย่างต่อเนื่อง</p> <p>3. เข้าเยี่ยมเยียนและพบปะตามโอกาสอำนวย</p>
2. ขาดความร่วมมือและทำเพื่อส่วนรวมอย่างจริงจัง	<p>1. จัดประชุมหาแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา</p> <p>2. จัดกิจกรรมกีฬาสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและองค์กร</p>
3. ยังมีสถานศึกษาที่มีการส่งเสริมและสนับสนุนน้อยและไม่ทั่วถึง	จัดทำแผนงานและงบประมาณให้เพียงพอและครอบคลุม

ปัญหา	แนวทาง
4. ขาดการประสานงานที่ดี	1. พบปะพูดคุยสนทนาระหว่างโรงเรียน บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 2. ปรับระบบการประสานงาน 3. แต่งตั้งคณะทำงานในการประสานงาน
5. มีคณะทำงานไม่เพียงพอในการลงพื้นที่	1. ประชุมวางแผนคณะทำงานการส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 2. แต่งตั้งคณะทำงานในการลงพื้นที่
6. เวลาของโรงเรียนกับชุมชนไม่สอดคล้อง	1. ประชุมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการบริหารจัดการเวลาให้มีความเหมาะสม 2. ดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนตามเวลาที่อำนวย

5.1.3 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ชื่อรูปแบบ

“รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์”

ส่วนที่ 2 ลักษณะสำคัญของรูปแบบ

รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีโครงสร้างขององค์ประกอบการบริหารงานวิชาการ จำนวน 5 ด้าน ที่ส่งผลให้โรงเรียนสามารถสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการเรียนรายวิชาพื้นฐานของศาสนา โดยเฉพาะในรายวิชา อดัตฟิสิร์ (อรรถาธิบายอัลกุรอาน) สามารถปฏิบัติได้จริงตามวิถีชีวิตของอิสลาม มีความสอดคล้องกับความถนัดของผู้เรียนและบริบทในพื้นที่ เป็นหลักสูตรที่ปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข ทำในสิ่งที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้และละเว้นในสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม มุ่งเน้นความรู้ควบคู่คุณธรรม ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเอง รู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม และทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร มีความชัดเจนและต้องพัฒนาตามกาลสมัย ปลูกจิตสำนึกของผู้เรียนต่อตนเอง ศาสนา และสังคม เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการใช้ชีวิตในโลกดุนยาและอาคิเราะฮ์

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งการเรียนรู้

มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงทั้งโลกคุณยาและอาคิเราะฮฺ โดยคำนึงถึงความต้องการและความถนัดของผู้เรียน สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของผู้เรียนและมีความหลากหลาย มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความประพฤติดีและเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ผู้สอนใช้เทคนิคการสอนและวิธีการสอนที่หลากหลาย สามารถปฏิบัติได้จริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน และมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบหะละเกาะฮฺ (นั่งรวมเป็นกลุ่ม) มีการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ส่งผลอันดีงามต่อผู้เรียนในด้านจิตใจและจิตวิญญาณ สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนา เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ดึงดูดความสนใจผู้เรียน และมีความหลากหลาย

3. การวิจัยและการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา

มีการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาของผู้เรียนในด้านวิชาการ โดยครอบคลุมคุณลักษณะของผู้เรียนทั้ง 8 ด้าน มีการทำวิจัยเกี่ยวกับปัญหาของผู้เรียนและสามารถนำกระบวนการวิจัยมาแก้ปัญหาพฤติกรรมของผู้เรียน และมีการเผยแพร่ผลงานวิจัยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบ มีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลายครอบคลุมด้านความรู้ ด้านจิตใจและด้านการปฏิบัติอย่างเป็นระบบและประเมินตามสภาพจริง โดยสามารถแบ่งสัดส่วนการประเมินผลที่ครอบคลุมคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนทั้ง 8 ด้าน มีการจัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริมเพื่อปรับปรุงแก้ไขผลการเรียนของผู้เรียน การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์และเขียน มีการจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล มีการอบรมพัฒนาครูและผู้บริหารให้มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างเครื่องมือวัดประเมินผลที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้

4. การนิเทศและการแนะแนวการศึกษา

มีการนิเทศที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้กระบวนการเรียนการสอนส่งผลที่ดีต่อผู้เรียน มีการนิเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน เป็นการนิเทศโดยศึกษานิเทศก์ นิเทศโดยผู้บริหาร และนิเทศโดยเพื่อนครูในโรงเรียน โดยมีการนิเทศอย่างน้อยปีละ 1-2 ครั้ง เพื่อให้ผู้สอนมีการกระตุ้นเตือนตัวเองตลอดเวลา ผู้นิเทศต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูและผู้เรียน มีความเชี่ยวชาญทั้งด้านศาสนาและสามัญ มีการแนะแนวทางการศึกษาต่อ ทักษะชีวิต และอาชีพ มีการแนะแนวที่มุ่งเน้นการดำเนินชีวิตในโลกคุณยาและอาคิเราะฮฺให้เกิดดุลยภาพ กอปรกับมีวิธีการแนะแนวที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมและเป็นการแนะแนวการศึกษาต่อและการมีงานทำที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตแบบอิสลามในอนาคต

5. การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ

ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน ร่วมกับผู้บริหารและครู เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาการ และโรงเรียน ต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สร้างเครือข่ายในการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนให้มีการศึกษาทั้งด้านวิชาการศาสนา สามัญ และอาชีพ มีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นทั้ง ในและต่างประเทศ จัดให้มีการแข่งขันทักษะวิชาการประจำปีระหว่างโรงเรียน มีการเชิญวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาและผู้เรียนในด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งด้าน วิชาการ มีการวางแผนการปฏิบัติงานวิชาการระยะสั้นและระยะยาวในแต่ละปี มีการส่งเสริมและ สนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา โดยมีการ สอดแทรกความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามโอกาสอำนวย ส่งเสริมงาน วิชาการให้สอดคล้องและเหมาะสมในแต่ละบริบทของการเรียนรู้ แต่งตั้งผู้รับผิดชอบและมี งบประมาณสนับสนุน ทุกสถาบันมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ซึมซับความดีและแบบอย่าง ที่ดีงาม และมีการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการอย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมายชัดเจน

ส่วนที่ 3 ข้อจำกัดและเงื่อนไขในการนำรูปแบบไปใช้

5.2 อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารงานวิชาการขอโรงเรียนเอกชนสอน ศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พบว่า มีประเด็น สำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล 2 ประเด็น คือ 1) สภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 2) การพัฒนาแบบการบริหาร งานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

5.2.1 สภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับทัศนคติ ประสานตรี (2553 : 151) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในฝัน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนใน ฝัน ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับบังอร กาญจนพันธ์ (2554 : 53) ได้ศึกษา

เรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในอำเภอกระบุรี พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับวีระ สุบัติคำ และคณะ (2554 : 79) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 8 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 2) ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 3) ด้านการพัฒนาหลักสูตร 4) ด้านการแนะแนวการศึกษา 5) ด้านการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา 6) ด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน 7) ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ และ 8) ด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนั้น อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีระบบการบริหารจัดการด้านวิชาการที่ดี มีผู้บริหารโรงเรียน โดยเฉพาะผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่ายวิชาการและคณะทำงานที่มีประสบการณ์ และปฏิบัติงานตามแผนการดำเนินงานที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล กอปรกับมีศูนย์พัฒนาอิสลามศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 8 ได้ทำหน้าที่หลักในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนใต้ในการศึกษาต่อหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารการศึกษา จึงทำให้ผู้บริหารโรงเรียนที่สำเร็จหลักสูตรดังกล่าวมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการบริหารงานวิชาการและมีคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ดังที่โรเบิร์ต โกลด์แฮมเมอร์ และคณะ (Goldhammer and et al. 1971 : cited in Sergiovanni. 1987 : 76-77) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลและไม่ มีประสิทธิผล และพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล มีคุณลักษณะเหมือนกัน 8 ประการ ได้แก่ 1) ส่วนใหญ่มีได้ตั้งใจเป็นผู้บริหารสถานศึกษา แต่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นผู้บริหารสถานศึกษา 2) ส่วนใหญ่มีความศรัทธาในตัวผู้เรียนอย่างจริงใจและมีความรับผิดชอบในการแก้ปัญหาของพวกเขา 3) ผู้บริหารมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ 4) ผู้บริหารยอมรับในความ ต้องการของสถานศึกษาและความยุ่งยากและข้อจำกัดต่าง ๆ 5) ผู้บริหารมีความกระตือรือร้นและยอมรับบทบาทของตนเองในการปฏิบัติงานที่ต้องประสบกับความไม่ชัดเจนต่าง ๆ ในตำแหน่งของตน 6) ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นต่อการศึกษาและสามารถแยกข้อแตกต่างระหว่างเป้าหมายการศึกษาในระยะสั้นและระยะยาว 7) ผู้บริหารเป็นผู้รู้จักปรับตัวตามสถานการณ์ และ 8) ผู้บริหารเป็นนักยุทธศาสตร์ที่สามารถกำหนดวัตถุประสงค์และวางแผนที่ดีในการบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ส่วนครูผู้สอนได้ศึกษาต่อหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู จึงทำให้ครูได้ศึกษาเรียนรู้การเป็นครูสอนที่ดี มีจิตวิญญาณของความเป็นครูและเป็นครูมืออาชีพ ดังที่ยิน ชุ่มจิต (2550 : 71) ได้กล่าวว่า ครูมี

ความสำคัญต่อสังคมอย่างมาก เปรียบเสมือนแม่พิมพ์ ทหารเอกของชาติ กระจกเงาของเด็ก ดวงประทีปส่องทาง และเป็นวิศวกรสังคม การที่ครูได้รับการยกย่องให้เป็นวิศวกรสังคม เพราะครูมีบทบาทต่อสังคมเช่นเดียวกับงานที่วิศวกรในฐานะที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ประยุกต์ได้กระทำ กล่าวคือ ครูเป็นนักสร้าง นักออกแบบ นักแก้ไข นักปรับปรุง และนักพัฒนาสังคม

นอกจากนี้แล้วยังมีสำนักงานการศึกษาเอกชนระดับจังหวัดและอำเภอในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ทำหน้าที่ในการส่งเสริม กำกับ และดูแลอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดและอำเภอในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน โดยสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ รวมถึงการกำกับ ดูแล เร่งรัด นิเทศและติดตาม การพัฒนาคุณภาพ การศึกษาโรงเรียนเอกชน สถาบันศึกษาปอเนาะ และศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ให้สอดคล้องกับความต้องการ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม สร้างโอกาสในการเรียนรู้และฝึกทักษะทางอาชีพ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและทุกภาคส่วน เพื่อนำไปสู่กระบวนการจัดการศึกษาในการเสริมสร้างสมานฉันท์ สันติวิธี มีความมั่นคงและส่งเสริมความเป็นไทย รวมทั้งประสานการจัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการการศึกษาเอกชนในจังหวัดให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และนโยบายการเสริมสร้างสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมุ่งจัดการการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการศึกษาของโรงเรียนเอกชนทุกประเภท สถาบันศึกษาปอเนาะ และศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา)

สำหรับเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาของรัฐบาลในนามกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2557 – ปัจจุบัน โดยได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานและบริหารการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศปบ.จชต.) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “ศึกษาธิการส่วนหน้า” ณ สำนักงานศึกษาธิการภาค 8 อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ซึ่งศึกษาธิการส่วนหน้าภายใต้การนำโดยรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ พลเอกสุรเชษฐ์ ชัยวงศ์ ได้กำหนดยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ 2) การผลิตและพัฒนาครู 3) การทดสอบ/การประเมิน/การประกันคุณภาพ/การพัฒนามาตรฐานการศึกษา 4) การผลิตพัฒนากำลังคนและงานวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของการพัฒนาประเทศ 5) ICT เพื่อการศึกษา 6) การบริหารจัดการ และ 7) การพัฒนาการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยในส่วนของงานการพัฒนาการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นกรณีพิเศษ โดยมุ่งเน้นการขับเคลื่อนการศึกษาใน 6 ยุทธศาสตร์หลัก ประกอบด้วย 1) การพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) การส่งเสริมและสนับสนุนการ

พัฒนากีฬาเข้าสู่ระบบการศึกษา 3) การส่งเสริมความปลอดภัย สวัสดิการครูและบุคลากรทางการศึกษา 4) การเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษา 5) การจัดการศึกษาเพื่อการมีอาชีพ และ 6) การเสริมสร้างการศึกษาเพื่อความมั่นคง โดยจากยุทธศาสตร์ข้างต้น มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น โดยผลการสอบ O-net ประจำปีการศึกษา 2558 – 2559 ขยับสูงขึ้นตามลำดับ

สำหรับสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง มีจำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 3) ด้านการนิเทศการศึกษา และ 4) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา สอดคล้องกับฟาริด เตมะมาหมัด (2549 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า สภาพการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งรายด้านและโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นงานวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน และงานประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาที่พบว่ามีการดำเนินงานในระดับมาก และสอดคล้องกับวสันต์ ปรีดานันต์ (2553 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเทศบาลเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเทศบาลเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม อยู่ในระดับปานกลาง 5 ด้าน ประกอบด้วย การประสานความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การนิเทศการศึกษา การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา และการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน

จากผลการวิจัยที่ปรากฏข้างต้น อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้บางโรงเรียนยังขาดระบบการบริหารจัดการที่ดีในด้านวิชาการ หรืออาจเป็นเพราะผู้บริหารแต่ละโรงเรียนมีความรู้และประสบการณ์ด้านการบริหารงานวิชาการที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนใหญ่มีวิวัฒนาการจากสถาบันศึกษาปอเนาะ ผู้บริหารบางโรงเรียนอาจมีความรู้ด้านศาสนา แต่อาจจะมีข้อจำกัดในด้านการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการบริหารงานวิชาการ ซึ่งเป็นหัวใจหลักของสถานศึกษา และต้องบริหารตามขอบข่ายงานวิชาการครอบคลุม 12 ด้าน จึงอาจทำให้การบริหารงานเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ทั้ง 12 ด้านนั้น ต้องใช้เวลาในการวางแผนและบริหารจัดการพอสมควร

สำหรับด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่มีการทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาของผู้เรียน โดยเฉพาะด้านการอ่านออกเขียนได้และพฤติกรรมของผู้เรียน ส่วนการวิจัยในรายวิชาศาสนาพบว่า อูस्ताซ (ผู้สอนศาสนา) ส่วนใหญ่มิได้ทำวิจัยในเชิงเอกสาร แต่จะนำกระบวนการวิจัยมาแก้ปัญหาพฤติกรรมของผู้เรียน เช่น มีการตักเตือนและมีการติดตามอย่างใกล้ชิด ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจึงควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้ครูผู้สอนสามารถใช้การวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ดังที่มาตรา 30 ได้ระบุให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา และมาตรา 67 ยังได้ระบุให้รัฐต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาการผลิต และการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่าและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทย นอกจากนี้ เพื่อให้งานการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษาได้ดำเนินไปอย่างสะดวกและได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น มาตรา 68 ยังได้กล่าวถึงแนวนโยบายในการปฏิบัติเอาไว้อีกด้วยว่า “หลักเกณฑ์ และวิธีการจัดสรรเงินกองทุนเพื่อการผลิต การวิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” จึงอาจกล่าวได้ว่า การวิจัยทางการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นจุดมุ่งหมายปลายทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การวิจัยทางการศึกษาจึงเป็นเครื่องมืออันสำคัญยิ่งในการช่วยพัฒนาการศึกษาทุกระดับตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัยไปจนกระทั่งอุดมศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ นอกกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัยก็ตาม

สำหรับด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่ยังขาดความพร้อมด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา อาจเป็นเพราะอูस्ताซ (ครูสอนศาสนา) ไม่ได้สำเร็จการศึกษาด้านครุศาสตร์อิสลามโดยตรง ไม่ได้ผ่านการฝึกประสบการณ์การสอน กอปรกับอูस्ताซไม่จำเป็นต้องใช้ใบประกอบวิชาชีพในการสอน จึงอาจทำให้ขาดความเชี่ยวชาญในการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ในขณะที่กิตานันท์ มลิทอง (2548 : 99) ได้กล่าวว่า “สื่อการเรียนการสอนนับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างมากในการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากเป็นตัวกลางที่ช่วยให้การสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของเนื้อหาบทเรียนได้ตรงกับที่ผู้สอนต้องการ ดังนั้น ก่อนการสอนทุกครั้งครูจึงต้องเลือกใช้สื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการสอนและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้โดยต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ” ดังนั้น ผู้บริหารการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทต้องให้ความสนใจ

อย่างจริงจังต่อความเจริญก้าวหน้าของการศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้คณะครูอาจารย์ได้ใช้สื่อในการประกอบการสอนและพัฒนาการสอนให้มีความหลากหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ที่หลากหลาย สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

สำหรับด้านการนิเทศการศึกษา โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังขาดศึกษานิเทศก์ที่ทำหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริมให้เกิดการปรับปรุงการเรียนการสอนของครู และเพิ่มคุณภาพของบทเรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพอย่างเต็มศักยภาพ พร้อมทั้งจัดให้มีกิจกรรมอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย สำหรับการนิเทศที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะเป็นการนิเทศโดยผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สำนักงานการศึกษาเอกชนระดับจังหวัดและอำเภอ อาจจะไม่มีความเชี่ยวชาญเหมือนกับศึกษานิเทศก์ ดังนั้น หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดให้มีตำแหน่งศึกษานิเทศก์ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามอาจจะทำให้ระบบการนิเทศการศึกษามีการพัฒนาขึ้นตามลำดับ สอดคล้องกับรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2552) และปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศ ดังนี้ 1) ศึกษานิเทศก์มีจำนวนจำกัด ไม่สามารถนิเทศได้ทั่วถึง และเจาะลึกถึงการเรียนการสอนในห้องเรียน 2) การจัดศึกษานิเทศก์ไม่เพียงพอให้ครบตามสาขาในวิชาชีพความชำนาญ 3) การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และเป็นการใช้ทรัพยากรในสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด 4) การนิเทศการศึกษาสามารถสร้างความใกล้ชิดคุ้นเคยกันและเกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน และ 5) การประสานงานในสถานศึกษาจะมีความสะดวกและมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง

อย่างไรก็ดี สำหรับการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน ซึ่งเป็นการดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 29 ในขณะเดียวกัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547 : 33-38) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติดังนี้ 1) สำรวจและศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษารวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัด

การศึกษา 2) ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาวิชาการและการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา และ 3) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารควรมีแนวทางการบริหารจัดการของสถานศึกษาให้มีคุณภาพ เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพ ต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยใช้กระบวนการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์ การจัดนิทรรศการให้ความรู้ และการอบรมให้ความรู้แก่บุคคล ครอบครัว หน่วยงาน องค์กร สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวต้องอาศัยวิธีการแบบค่อยเป็นค่อยไป และมีวิธีการที่หลากหลาย ต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการให้ประสบความสำเร็จ อันส่งผลที่ดีต่อระบบการจัดการศึกษาสืบไป

5.2.2 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีวัตถุประสงค์ในการสร้างผู้เรียนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 กำหนดไว้ว่า “ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ” โดยความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแบบฉบับของอิสลาม โดยแบ่งออกเป็น 8 ด้านหลักที่สำคัญ ดังนี้ 1) การศรัทธา (อีมาน) 2) การทำความดี (อิบาดะฮฺ) 3) คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาก) 4) สังคม 5) จิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห) 6) ร่างกาย 7) สติปัญญา และ 8) ทักษะด้านอาชีพ (‘Aliy ‘Aḥmad Madkūr, 1987 ; Muḥammad Sa‘īd Maulūwī, 1989 ; ‘Abd al-Rahmān Bin ‘Abd al-Karīm al-‘Aābid ; al-Zintānī, 1993 ; Al-Husein Jarnū Mahmūd Jālū. 1994 ; Muḥammad Nūr Bin ‘Abd al-Ḥāfiẓ Suwaid, 1995 ; ‘Abdullah Nāsiḥ ‘Ulwān, 1996 ; Muḥammad al-Saiyid Muḥammad Yūsuf, 1997 ; al-Naḥlawī, 1999 ; ‘Amīn ‘Abū Lawī. 1999 ; al-Ḥazimī, Khālid Hāmid, 2000 ; Sālem Bin Sa‘īd Bin Musfir Bin Jabbar, 2001 ; al-Ṭaḥḥān, Mustafā Muḥammad, 2002 ; ‘Aḥmad Farīd, 2004) การบริหารวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะข้างต้น ต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร ดังที่ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544) ได้

กล่าวว่า “การบริหารงานนั้นจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ ต้องอาศัยการทำงานเป็นทีมที่ร่วมกันทำงานให้ประสบความสำเร็จ ผู้ร่วมงานแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านสติปัญญา ความสามารถ ความถนัดและความต้องการที่ไม่เหมือนกัน จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะเป็นผู้นำเทคนิควิธีและกระบวนการการบริหารที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา” (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2544 : 8) ผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษาควรมีความตั้งใจในการสร้างผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะที่สมบูรณ์ด้วยการตั้งเจตนาอันบริสุทธิ์ (อิคลาศ) เพื่อให้ได้รับความพึงพอใจจากอัลลอฮ์ ﷻ โดยผู้บริหารต้องมีความตระหนักในการสร้างผู้เรียนให้ศึกษาเรียนรู้ด้านศาสนาเป็นอันดับแรก ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ได้ตรัสว่า

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾ (الذاريات : 56)

ความว่า “และข้ามิได้สร้างญินและมนุษย์เพื่ออื่นใด เว้นแต่เพื่อเคารพภักดี (อิบาดะฮฺ) ต่อข้า” (อัซซารียาต : 56)

ประการต่อมา ผู้บริหารควรปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ครอบคลุมขอบข่ายงานวิชาการ 5 ด้าน โดยในแต่ละด้านได้มีรูปแบบการบริหารงานที่ชัดเจน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ตามบริบทของแต่ละโรงเรียน การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อาจมีความแตกต่างกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนทั่วไป โดยเฉพาะเป้าหมายการศึกษาในอิสลามที่มุ่งเน้นการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ดังที่อะหมัด ชะละบี (Shalabi, 1954 : 48 อ้างถึงใน อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2546 : 13) ได้เขียนไว้ในหนังสือ “History of Muslim Education” ว่า “เมื่อท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้เดินทางถึงเมือง มะดีนะฮ์ มัสญิดของท่านถูกสร้างขึ้นที่อัลมิรบัด และในมัสญิดแห่งนี้ท่านเคยสอนบรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ ของท่านเกี่ยวกับความรู้ทางศาสนาและทางโลก” ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียน ควรนำแบบอย่างของท่านเราะสูล ﷺ และบรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ มาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการและการดำเนินชีวิต โดยตระหนักถึงคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ และถือว่าการบริหารของเขาเป็นอิบาดะฮ์ (การทำความดี) ที่จะนำพาให้เขาเข้าใกล้อัลลอฮ์ ผู้บริหารต้องวางแผนอย่างรอบคอบและรัดกุม และต้องตระหนักเสมอว่า การที่แผนจะสำเร็จได้นั้น เป็นเพราะความประสงค์ของอัลลอฮ์ ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องใช้หลักการมอบหมายต่ออัลลอฮ์ ﷻ ผู้บริหารต้องมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลามที่เป็นเลิศ มีความอดทน ให้อภัย มีความยุติธรรม มีความเมตตา มีความจริงใจ มีความสัมพันธ์อันดีงามกับบุคลากรและนักเรียน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และช่วยเหลือเกื้อกูลต่อเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหารต้องมีความสามารถในตำแหน่งที่ตนรับผิดชอบและถือว่าความรับผิดชอบที่เขา

แบกรับนั้นเป็นอะมานะฮฺ (หน้าที่รับผิดชอบ) ที่อัลลอฮ์ได้มอบหมายไว้ และเขาจะต้องถูกตรวจสอบในหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างแน่นอน

สำหรับครูผู้สอนมีบทบาทอย่างยิ่งในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เนื่องจากมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนมากกว่าผู้บริหาร ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นแบบอย่างอันดีงามด้านการสอนและมีวิธีสอนที่หลากหลาย ท่านได้วางแนวทางการสอนของท่านที่เพียบพร้อมไปด้วยการปลูกฝังพื้นฐานการเรียนการสอนและวิธีการจัดการเรียนการสอน โดยท่านได้ให้ความสำคัญต่อระดับและฐานันดรของผู้เรียนและยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีอยู่ในตัวของผู้เรียน ท่านเป็นผู้ที่มีความเมตตาต่อผู้เรียน ไม่อยากให้พวกเขาต้องพบกับอุปสรรคและความลำบากในการศึกษาหาความรู้ และท่านก็ได้ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ท่านเราะสูล ﷺ มีจิตวิทยาการสอนที่ละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง เพราะท่านเกรงว่าบรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ จะเกิดความเบื่อหน่ายในการศึกษาเล่าเรียน ท่านจึงใช้วิทยาการสอนและกลยุทธ์ในการสอนที่มีความหลากหลาย ทุกวิธีการสอนมีประโยชน์ในการนำมาสอนทั้งสิ้น ท่านเราะสูล ﷺ มีกลยุทธ์ในการเลือกวิธีสอน โดยท่านได้เลือกวิธีสอนที่เหมาะสมตามแต่ละเหตุการณ์และสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การเลือกวิธีสอนจึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการสอนสำหรับครูผู้สอน ท่านได้พิจารณาเลือกวิธีสอนอย่างละเอียดรอบคอบทุกครั้งที่ท่านได้ทำการสอน โดยจุดประสงค์หลักเพื่อต้องการให้บรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตสู่แนวทางที่ดีขึ้นตามแบบฉบับอิสลาม โดยมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ท่านจึงได้พยายามสั่งสอนบรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ ให้มีชีวิตที่ดีและสามารถเผยแผ่แบบฉบับที่ดีในการสอนของท่านต่อไป สอดคล้องกับ ‘Abdullah ‘Abd al-Hamid Mahmūd (1994) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครู ดังนี้ 1) ครูต้องมีการศรัทธา (อีมาน) ประกอบด้วย มีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ ปฏิบัติในสิ่งที่พูด และมีความบริสุทธิ์ใจ 2) ครูต้องมีคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม ประกอบด้วย มีความซัจจะ มีความเมตตาและอ่อนโยน มีความนอบน้อมถ่อมตน มีความอดทน เสียสละ มีความรับผิดชอบ (อะมานะฮฺ) และมีความยุติธรรม 3) มีความฉลาดรอบรู้ บุคลิกภาพดี และเป็นครูมืออาชีพ

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเปิดทำการสอนทั้งรายวิชาสามัญและศาสนา การคัดเลือกครูที่เข้าทำการสอนในโรงเรียนจึงมีความสำคัญ ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่พบว่า ครูที่สอนรายวิชาสามัญจะมีความชำนาญศาสตร์สามัญเพียงอย่างเดียว จึงอาจทำให้ขาดศาสตร์ด้านศาสนา ส่วนครูที่สอนรายวิชาศาสนา (อิสตาซ) จะมีความชำนาญศาสตร์ด้านศาสนา อาจจะทำให้ขาดความเชี่ยวชาญด้านสามัญ ดังนั้นการที่ครูมีความชำนาญที่แยกส่วนอย่างชัดเจนดังกล่าว อาจทำให้ขาดการเชื่อมโยงระหว่างรายวิชาศาสนาและสามัญ ในขณะที่ความเป็นจริงแล้วอิสลามส่งเสริมการจัดการศึกษาที่ครอบคลุมทั้งทางโลกและทางธรรม ดังนั้น การบูรณาการการสอนรายวิชาศาสนาและสามัญให้อยู่ในก้อนเดียวกัน จึงมีความจำเป็นที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา

อิสลามจะต้องปฏิบัติ และครูผู้สอนต้องมีพื้นฐานด้านศาสนาและสามัญ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงศาสตร์ทางโลกและทางธรรมได้ จึงทำให้การสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีความชัดเจนและบรรลุตามเป้าหมายในการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา

สำหรับผู้เรียนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตนในการศึกษา (ShalabT, 1982 : 310 - 312) ได้แก่

- 1) ต้องเริ่มต้นด้วยการทำจิตใจของเขาให้สะอาดปราศจากความชั่วทั้งปวง เพราะการเรียนการสอนนั้นเปรียบเสมือนการทำความภักดีต่ออัลลอฮ์ และการทำความเคารพภักดีนั้นจะเป็นที่อนุมัติเฉพาะผู้ที่มีจิตใจบริสุทธิ์และผู้ที่มิคุณธรรมจริยธรรมดีงามเท่านั้น เช่น มีความสัจจะ จริงใจ ถ่อมตน สมถะ ปราศจากความต่างพร้อยอันน่าตำหนิ เช่น อิจฉาริษยา เย่อหยิ่ง โอ้อวด และหลอกลวง เป็นต้น
- 2) ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ตลอดเวลา และห่างไกลจากความเพริศแพรวของโลกดุนยาและพยายามเดินทางให้ห่างไกลจากครอบครัวและมาตุภูมิ
- 3) ผู้เรียนต้องมีความถ่อมตนต่อครูผู้สอน
- 4) ผู้เรียนต้องเลือกครูผู้สอนที่ดีดูดีสายตาของเขาจากคุณธรรมและความรู้
- 5) ผู้เรียนต้องมีความอดทนในการศึกษาหาความรู้ และ
- 6) ผู้เรียนต้องมีความใฝ่รู้และใฝ่เรียน และหลงใหลกับการเรียนรู้ตลอดเวลา

สำหรับผู้ปกครองมีหน้าที่ในการอบรม ดูแล และขัดเกลาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ร่วมกับโรงเรียนและชุมชน ผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจะใช้เวลาเรียนที่โรงเรียนประมาณ 8 ชั่วโมง/วัน ประมาณ 5 - 6 วัน ดังนั้นเวลาที่เหลือจากการศึกษาเล่าเรียน ต้องเป็นบทบาทและหน้าที่ของผู้ปกครองในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และต้องรับผิดชอบร่วมกัน ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ الْإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَمَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا وَالْحَادِمُ رَاعٍ فِي مَالِ سَيِّدِهِ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ قَالَ وَحَسِبْتُ أَنْ قَدْ قَالَ وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي مَالِ أَبِيهِ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ)) (رواه البخاري : 853)

ความว่า “ท่านทั้งหลายมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบและท่านทั้งหลายจะถูกสอบสวนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของท่าน ผู้นำมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบและจะต้องถูกสอบสวนจากหน้าที่ของเขา สามีมมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อครอบครัวในบ้านของเขาและจะต้องถูกสอบสวนจากหน้าที่ของเขา และภรรยา มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในบ้านของสามี และจะต้องถูกสอบสวนจากหน้าที่ของเธอ และผู้รับใช้ มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบทรัพย์สินของเจ้านาย และจะต้องถูก

สอบสวนจากหน้าที่ของเขา และลูกชายมีหน้าที่ดูแลทรัพย์สินของบิดา และเขาจะต้องถูกสอบสวนจากหน้าที่ของเขา ดังนั้นท่านทั้งหลายมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบและท่านทั้งหลายจะต้องถูกสอบสวนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของท่าน”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy : 853)

การบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้ครอบคลุมทั้ง 8 ด้าน ต้องอาศัยการบริหารจัดการที่มีความหลากหลาย อาจจะวางแผนการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการตามขอบข่ายการบริหารงาน 5 ด้าน ที่ต่างกันตามบริบทของการมุ่งเน้นในแต่ละด้าน และให้มีการเชื่อมโยงกันทุกด้าน การบริหารวิชาการทุกด้านต้องใช้กระบวนการบริหาร PDCA และใช้หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม ประกอบด้วย การปรึกษาหารือ (ชुरอ) การมอบหมาย (ตะวักัถ) การตักเตือน (นะซีหะฮ) ความยุติธรรม (อัดล) ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ) ความเป็นกัจวัตร (อิสติกอมาฮ) ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮ) ความซำนาญ (อิติกอน) การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ) ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ) และคุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान) ภายใต้กรอบหลักของอิสลามที่ครอบคลุม อิสลาม อี้มาน และอิหसान

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 3 ประเด็น ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

5.3.1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยเป็นการกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมให้มีการบูรณาการหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรอิสลามศึกษาและควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ทั้งนี้อาจมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ ผู้มีความเชี่ยวชาญในการบูรณาการหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรอิสลามศึกษา เพื่อทำหน้าที่ดำเนินการประชุมและอบรมผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยมอบหมายให้กลุ่มงานโรงเรียน

นโยบายพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ
อำนวยการและประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

5.3.1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญและตระหนักถึงความจำเป็นในการ
พัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนให้ครอบคลุม
คุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้าง
ผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่ได้จากการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียน
เอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หากผู้บริหารและครูเข้ารับการอบรมและมีการ
พัฒนาการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ประสบความสำเร็จและดีขึ้น
ตามลำดับและสามารถเป็นโรงเรียนต้นแบบในการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็น
มนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ ก็ควรมีการให้ประกาศนียบัตรรับรองคุณภาพการบริหารงานวิชาการ หรือมีการ
รับรองผลซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งในการเข้ารับประเมินโรงเรียนพระราชทานหรือโรงเรียน
ดีเด่นประจำปี เพื่อสร้างขวัญกำลังใจและแรงจูงใจให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความมุ่งมั่นในการนำองค์
ความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

5.3.1.3 การบริหารงานวิชาการ ควรเน้นในการสร้างความตระหนักและสร้าง
ความสำคัญในด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ควรมีการอบรมและพัฒนา
ผู้บริหารและครูผู้สอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้บริหารและครูมีแนวคิดและมีนวัตกรรมใหม่ ๆ ในด้าน
การจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ครบทั้ง 8 ด้าน
นอกจากนี้การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องเน้นการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์และ
วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกล้าในการคิด ตั้งคำถาม และการแสดงออก เป็นการ
สอนในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติทั้งรายวิชาศาสนาและสามัญ ภายใต้กรอบของอิสลามที่ประกอบด้วย
อิสลาม อี้มาน และอิฮสาน

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

5.3.2.1 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นรูปแบบที่ใช้สำหรับการบริหารงาน
วิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หากหน่วยงานที่รับผิดชอบหรือผู้บริหาร
สถานศึกษาต้องการนำไปใช้ในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ก็สามารถนำรูปแบบนี้ไปใช้
ปรับเปลี่ยนตามขอบข่ายงานวิชาการแต่ละด้านและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละ
โรงเรียน

5.3.2.2 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในเชิงเนื้อหาและหลักการ แต่ยังไม่มีการนำไปใช้พัฒนาจริง ดังนั้นหากมีการนำรูปแบบนี้ไปใช้จริง จึงควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการพัฒนาฝึกอบรมโดยตรง เพื่อทำหน้าที่ในการหาความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการในแต่ละขอบข่ายงานวิชาการ อาจจะต้องอาศัยวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านดำเนินการอบรม ปฏิบัติการ และมีการประเมิน ติดตามการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

5.3.2.3 จากผลการวิจัยในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พบว่า บางโรงเรียนมีแผนในการดำเนินงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงอาจจะกำหนดเป็นแนวปฏิบัติแก่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยอาจจะนำร่องกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่เคยได้รับรางวัลพระราชทาน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีความโดดเด่นในแต่ละจังหวัด และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในโครงการตามพระราชดำริ โดยกำหนดให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้สำรวจและประเมินศักยภาพความพร้อมของโรงเรียนในการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เพื่อปรับให้โรงเรียนได้รับการพัฒนาตามความเหมาะสม

5.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

5.3.3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยหาประสิทธิภาพของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ว่าสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้จริงและมีประสิทธิภาพ

5.3.3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแบบประเมินของโรงเรียนเป็นรายโรงเรียนที่เป็นมาตรฐาน และสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันเป็นประโยชน์ต่อความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

5.3.3.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ภายหลังจากการนำไปใช้จริง เพื่อจะได้นำผลจากการศึกษามาเป็นข้อมูลในการตัดสินใจปรับปรุงและพัฒนาารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดอย่างต่อเนื่อง

5.3.3.4 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการตามขอบข่ายการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในแต่ละด้านและนำเสนอเป็นนวัตกรรมที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

Prince of Songkla University
Pattani Campus